

DIN IJTIMOIIY ONG SHAKLI SIFATI

*Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti
Samarqand filiali Kompyuter injinirengi fakulteti
Zuhra Becnazarovanning dinshunoslik fanidan
yozgan maqolasi.*

*Falsafa fanlari doktori dotsent: **Samatov Xurshid O'lmasjonovich**.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada din tushunchasi, uning asosiy turlari va jamiyatdagi o'rni haqida so'z yuritiladi. Dunyo dinlari monoteistik, polyteistik va falsafiy yo'nalishlariga ajratib, ularning ta'limotlari qisqacha yoritiladi. Shuningdek, dinning axloq, madaniyat, qonun va jamiyatga ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada dinning inson hayotidagi ahamiyati va uning barqaror jamiyat shakllanishidagi roli muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Din, aqida, ijtimoiy ong, axloqiy qadriyatlar, insoniyat tarixi, ruhiy tarbiya, ijtimoiy barqarorlik, ilmiy-nazariy asos, diniy mafkura, ma'naviyat, Qur'on, hadis, tolerantlik.

Dinning umumiy tarifi. Din – insoniyat tarixidagi eng muhim ijtimoiy va madaniy hodisalardan biri bo'lib, u odamlarning ruhiy va axloqiy hayotini shakllantiruvchi asosiy omillardan biridir. Din odatda oliy kuchga (Xudo, ruhiy mavjudotlar, tabiat qudrati va boshqalar) ishonch, unga ibodat qilish va hu asosda axloqiy asosiy jihatlari quyidagilarni o'z ichiga oladi: Din tushunchasining lug'aviy va terminologik ta'rifi Arab tilida “ din “ so'zi “ qayta bog'lanish, Xudo bilan aloqa “ degan ma'nolarni bildiradi. Islomiy manbalarda din – Alloh tomonidan insonlarga yuborilgan ilohiy yo'l yo'riq sifatida tushuntiriladi. Umumiy olganda, din insonning o'z mavjudligiga ma'no berishi, hayotining maqsadini tushunishi va oliy kuchga bo'lgan ishonchining namoyon bo'lishidir. Dinning tarkibiy qismlari.

Har qanday din uch asosiy tarkibiy qismidan iborat: E'tiqod (aqida): Bu diniy qarashlar tizimi bo'lib, u muqaddas tushunchalarga asoslanadi. Har bir din o'z e'tiqodi

asoslariga ega: Islomda – Tavhid (yakkaxudolik), Qur'on va Sunnat asosida shakillangan e'tiqod. Xristianlikda – Trinitarizm (uchlik), Injil asosida e'tiqodiy qarashlar. Hinduizmda – Ko'pxudolik va ilohiy energiyalar mavjudligi.

Ibodatda va marosimlar. Dinning muhim tarkibiy qismi bu ibodat va diniy marosimlardir. Masalan: Islomda: namoz, ro'za, zakot, haj kabi ibodatlar. Xristianlikda: duolar, cherkov marosimlari. Buddizmida: meditatsiya va ruhiy poklanish amallar.

Axloqiy va huquqiy qoidalar : Har bir din axloqiy tamoyillarni belgilaydi.

Islomda: halol va harom tushunchalari, adolat va yaxshilik qilish muhim tamoyillari hisoblanadi. Xristianlikda: sevgi, rahm-shafqat, kechirimlilik asosiy axloqiy qadriyatlaridir. Hinduizm va Buddizmida: karmaga, ishonch, ezgulik va poklanish muhim o'rin tutadi.

Dinning kelib chiqishi va tarixiy rivojlanishi. Dinning paydo bo'lishi bo'yicha turli yondashuvlar mavjud: Ilohiy nazariya – din Alloh tomonidan insonlarga yuborilgan. Sotsiologik nazariya – din jamiyatning axloqiy va ruhiy ehtiyojlaridan kelib chiqqan. Psixologik nazariya – din insonning ichki hissiyoti, qo'rquv va umidlari mahsuli sifatida paydo bo'lgan.

Tarixan dinlar turli bosqinchilarni bosib o'tgan: Ibodatlar va marosimlar bosqichi – qadimgi odamlar tabiat hodisalariga sig'ingan. Ko'pxudolik davri – Misr, Yunoniston va Rimda ko'plab Xudolarga ibodat qilingan. Yakkaxudolik davri – yahudiylik, xristianlik va islom kabi dinlar shakillangan. Falsafiy dinlar – buddizm, konfutsiyachilik kabi oqimlar paydo bo'lgan. Dinning inson va jamiyat hayotidagi o'rni

Din inson hayotining barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatadi: Ma'naviy hayot: Din inson ruhiy xotirjamligini ta'minlaydi va hayotga ma'no beradi. Axloqiy tarbiya: Din insonni halollikka, yaxshilik qilishga, odob-axloqqa o'rgatadi. Jamiyat barqarorligi: Diniy qadriyatlar insonlar o'rtasidagi totuvlik va birdamlikni mustahkamlaydi.

Ilm – fan va madaniyat: O'rta asrlarda islom olimlari (Al – Xorazimiy, Ibn Sino, Al – Buxoriy) ilm – fanni rivojlantirishda katta hissa qo'shgan.

Dinning zamonaviy dunyodagi o'rni hozirgi kunda din turli jihatlariga ta'sir qiladi: Sekulyarizm – ba'zi jamiyatlar dunyoviylikni tanlagan va dindan uzoqlashgan. Dinlararo muloqot – hozirgi dunyoda dinlar tinch-totuv yashashga intilmoqda. Ekstremizm va din – ba'zi guruhlar diniy qadriyatlarni noto'g'ri talqin qilib, ekstremistik harakatlarga sabab bo'lmoqda.

Dinning insoniyat tarixidagi o'rni va ahamiyati.

Din insoniyat tarixi davomida eng muhim ijtimoiy va madaniy institutlaridan biri bo'lib kelgan. U insonning ma'naviy dunyosini shakillantirib, jamiyatning axloqiy, ijtimoiy va siyosiy davr va madaniyatda din odamlarning hayot tarzini, qadriyatni va urf – odatlarni belgilab bergan. Dinning insoniyat tarixidagi o'rni juda katta bo'lgan.

Dinning qadimgi jamiyatdagi roli: Dinning paydo bo'lishi insoniyat tarixi bilan chambarchas bog'liq. Ilk jamiyatlarda odamlar tabiat hodisalari (quyosh, oy, yashin, yomg'ir) oldida ojiz qolgan va ularga sig'ingan. Bu esa diniy e'tiqod va marosimlarning shakillanishiga sabab bo'lgan.

Qadimgi Misr, Mesopotamiya, Hindiston va Xitoy sivilizatsiyalarida din jamiyatning asosiy tarkibiy qismi edi: Qadimgi Misrda fir'avnlr Xudoning yerdagi vakili sifatida e'tirof etilgan. Mesopotamiyada har bir Shahar o'zining homiy Xudosi ega bo'lgan va diniy urf – odatlar davlat boshqaruvida muhim o'rin tutgan. Hindistonda Hinduizm va Buddizm jamiyat axloqiy tamoyillarini shakillantirgan. Xitoyda Konfutsiychilik va Daoizm jamiyat hayotining asosiy falsafiy tamoyillarini belgilagan.

O'rta asrlarda dinning o'rni: O'rta asrlarda din hayotining barcha jabhalarida yetakchi rol o'ynagan: Xristianlik – Yevropa jamiyatining madaniy va siyosiy hayotini boshqargan. Cherkov va qirollar diniy qonunlarga asoslangan davlat boshqaruvini yo'lga qo'ygan. Islom dini – Ilm fan va madaniyat rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan. O'rta asr Islom olamida Ibn Sino, Al – Xorazmiy, Al – Buxoriy kabi olimlar din va ilmni uyg'un holda olib brogan. Budda va Hinduizm – Sharq madaniyatining asosini tashkil qilib, ruhiy poklanish va axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilgan.

Zamonaviy davrda dinning o'rni: Bugungi kunda dunyo sekulyarlashgan bo'lsa-da, din hali ham katta ahamiyat kasb etadi: Ko'plab davlatlarda din milliy va

madaniy merosining asosiy qismi hisoblanadi. Diniy qadriyatlar axloqiy me'yorlarni shakillantirishda davom etmoqda. Dunyo bo'ylab ko'plab insonlar uchun din hayotining ma'naviy tayanchi bo'lib qolmoqda.

Dinning insoniyat hayotidagi ahamiyati: Ruhiy va ma'naviy qo'llab – quvvatlash. Din insonlarga ruhiy hotirjamlik va hayotga mazmun beradi. Masalan: Og'ir sinov va qiyinchiliklarga duch kelgan insonlar din orqali sabr va dalda topadilar. Din hayotga maqsad va ma'no beradi, inson o'z harakatlari natijasi haqida o'ylaydi. Qur'on, Injil, Tavrot va boshqa muqaddas kitoblar insonlarni ezgulikka undaydi.

Axloq va ma'naviy qadriyatlar shakillantirishi: Din insonni axloqiy tarbiya qiluvchi eng muhim omillaridan biridir. Halollik, rostgo'ylik, adolat VA mehr – shafqat kabi qadriyatlar din orqali shakillangan. Din insonlarni yaxshilik qilish, birovga ziyon yetkazmaslik, saxovatli bo'lish kabi fazilatlarga undaydi. Din harom VA halol tushunchalari orqali insonlarni yomon ishlardan tiyadi.

Jamiyat barqarorligi va birdamligini ta'minlash: Din jamiyat Ichida tartib va totuvlikni ta'minlaydi. Diniy urf – odatlarni VA marosimlar insonlarni birlashtiradi. Nikoh, dafn marosimlari, jamoaviy ibodatlar jamiyatning mustahkam bo'lishiga xizmat qiladi. Din odamlarni mehr – muruvvat VA bag'rikenglikka chorlaydi.

Ilm – fan VA madaniyat rivojiga ta'siri: Islom, Xristianlik va boshqa dinlar ilm – fanni rivojlantirishga Katta hissa qo'shgan. O'rta ask islom olimlari matematika, astronomiya, tibbiyot, falsafa kabi fanlarni rivojlantirgan. Cherkov va monastirlar Yevropada ta'lim markazlari sifatida faoliyat yuritgan. Ko'plab buyuk san'at asarlari va me'moriy yodgorliklar diniy e'tiqodga asoslangan (masalan: Ka'ba, Vatikan, Budda ibodatxonalar va Cherkovlari).

Ijtimoiy adolat va huquq tizimidagi o'rni: Diniy qonunlar va shariat qoidalari ko'plab jamiyatlarda huquq tizimini shakillantirishda asos bo'lib xizmat qilgan. Islom shariati odil sudlov, savdo – sotiq, meros va nikoh masalalarini tartibga solidi. Xristianlik va Yahudiylik ham o'zining diniy qonunlari bilan jamiyat hayotiga ta'sir qilgan. Dinning asosiy vazifalari va inson hayotidagi o'rni: Din insoniyat tarixida muhim o'rin tutib kelgan bo'lib, uning vazifalari inson hayoti va jamiyat taraqqiyotiga ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biridir. Din faqatgina e'tiqod va ibodat bilan cheklanib

qolmay, balki axloq, madaniyat, ijtimoiy hayot va inson ruhiyatiga ham ta'sir qiladi. Dinning Asosiy Vazifalari: Dinning asosiy vazifalarini quyidagi asosiy yo'nalishlarga ajratish mumkin. Ruhiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlash vazifasi: Din insonlarga hayotning ma'nosini tushunish, maqsadli yashash va ruhiy taskin topish imkonini beradi. Hayotdagi qiyinchiliklar, sinovlar va yo'qotishlar oldida sabr va matonat bilan bardosh berishga o'rgatadi. Olam va inson hayotining mohiyatini tushuntirish orqali kishilarga xotirjamlik bag'ishlaydi. Axloqiy tarbiya va insoniy fazilatlarni shakllantirish: Din insonlarni rostgo'ylik, halollik, adolat, saxovat, shafqat kabi fazilatlarga undaydi. Gunoh va savob tushunchalari orqali odamlarga to'g'ri yo'lni ko'rsatadi. Diniy ko'rsatmalar odamlarga yaxshilik qilish, boshqalarga zarar yetkazmaslik, mehribon bo'lish kabi tamoyillarni o'rgatadi. Ijtimoiy birdamlik va jamiyat barqarorligini ta'minlash: Din odamlar orasida hamjihatlik, o'zaro hurmat, mehr-muruvvat muhitini yaratishga xizmat qiladi. Diniy bayramlar, ibodatlar va marosimlar jamiyat a'zolarini birlashtiradi. Din urush va mojarolarni oldini olishga, tinch-totuv yashashga targ'ib qiladi. Huquqiy va axloqiy tartiblarni shakllantirish: Ko'plab huquqiy tizimlar din asosida shakllangan. Masalan, Islomda shariat qonunlari, Xristianlikda cherkov qonunlari mavjud. Halol va harom tushunchalari orqali odamlarga qanday yo'l tutish kerakligini belgilaydi. Oila, nikoh, meros, tadbirkorlik, muomala madaniyati kabi ko'plab masalalar diniy qoidalarga asoslangan. Ilm-fan va madaniyat rivojiga hissa qo'shish: O'rta asr musulmon olimlari (Ibn Sino, Al-Xorazmiy, Al-Biruniy) din bilan ilmfanni uyg'unlashtirib, ko'plab kashfiyotlar qilishgan. Cherkovlar va madrasa tizimlari ta'lim markazlari sifatida xizmat qilgan. Diniy san'at, me'morchilik va adabiyot rivojiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Dinning Inson Hayotiga Ta'siri: Din inson hayotining barcha jabhalariga ta'sir qiladi. Quyida uning turli sohalardagi ta'sirini ko'rib chiqamiz: Shaxsiy hayotga ta'siri: Din insonni ichki poklikka, halollikka va odob-axloqqa undaydi. Hayotga ishonch va irodani kuchaytiradi. Ruhiy stress va depressiyani kamaytirishga yordam beradi.

Oila hayotiga ta'siri: Dinning oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashda o'rni katta. Masalan, Islomda nikoh muqaddas sanalib, er-xotin o'zaro hurmatda bo'lishi

kerak. Bola tarbiyasida ota-onaning mas'uliyatini oshiradi. Ajralishlar va oilaviy muammolarni oldini olishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy hayotga ta'siri: Insonlarni mehribonlik, saxovat, bir-biriga yordam berishga undaydi. Din orqali jamiyatda tartib va axloqiy me'yorlar o'rnatiladi. Din ijtimoiy tenglik va adolatga chaqiradi, zulm va adolatsizlikka qarshi kurashadi.

Siyosiy hayotga ta'siri: Tarixda ko'plab davlatlar din asosida boshqarilgan. Dinning siyosiy barqarorlik va jamiyat birdamligiga ta'siri katta. Zamonaviy dunyoda ko'plab mamlakatlar dunyoviy boshqaruvga o'tgan bo'lsada, din siyosiy qarorlar qabul qilishda muhim o'rin tutadi.

Ilm-fan va ta'limga ta'siri: Din ilm-fanni o'rganishga undaydi. Masalan, Islomning ilk davrlarida ilm olish farz qilingan. Diniy ta'lim tizimi orqali insonlar bilimli bo'lishga targ'ib qilinadi. Din orqali tarix, falsafa, san'at va madaniyat rivoj topgan.

Dinning inson hayotidagi o'рни va ahamiyati: Din insoniyat tarixida eng qadimiy va muhim ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. U insonning ruhiy ehtiyojlarini qondirish, axloqiy qadriyatlarni shakllantirish, jamiyatni barqarorlashtirish va madaniyatni rivojlantirishda katta rol o'ynaydi. Ushbu maqolada din tushunchasi, uning turlari, jamiyatdagi roli va zamonaviy dunyodagi ahamiyati keng yoritiladi.

Din tushunchasi: Dinning lug'aviy va terminologik ma'nosi "Din" so'zi arabcha "dīn" so'zidan kelib chiqqan bo'lib, u "itoat qilish", "hukm", "ta'limot" va "yo'l" ma'nolarini anglatadi. Turli tillarda din har xil nomlanadi: Ingliz tilida – religion, Lotin tilida – religio (taqvo, hurmat), Yunon tilida – threskeia (ibodat, e'tiqod) deyiladi. Ilmiy nuqtayi nazardan din – insonning ilohiy kuchlarga bo'lgan ishonchi, ibodat va axloqiy tamoyillar yig'indisidir. Dinning paydo bo'lishi haqida turli nazariyalari mavjud. Dinning kelib chiqishi haqida turli yondashuvlar mavjud: Ilohiy nazariya – bu nazariyaga ko'ra, din ilohiy manbadan kelib chiqqan va payg'ambarlar orqali insoniyatga yetkazilgan. Ijtimoiy ehtiyoj nazariyasi – din insonlar orasidagi tartibni saqlash va axloqiy qadriyatlarni belgilash uchun paydo bo'lgan. Psixologik nazariya – odamlar hayotning murakkabligi, o'lim va noaniqliklar oldida dinni ruhiy

taskin topish vositasi sifatida yaratgan. Evolyutsion nazariya – dastlabki jamiyatlarda tabiat hodisalari oldida ojizlik tufayli odamlar dinni shakllantirgan.

Dinning asosiy komponentlari: E'tiqod – ilohiy mavjudotga yoki g'ayritabiiy kuchlarga ishonish. Har bir dinning o'ziga xos e'tiqod tizimi bor. Ibodat – Xudoga yoki ilohiy mavjudotga murojaat qilish, uni ulug'lash. Masalan, namoz, ro'za, qurbonlik va duolar ibodat shakllaridir. Axloq – din axloqiy tamoyillarni belgilaydi. Halollik, adolat, saxovat kabi qadriyatlar ko'plab dinlarda asosiy o'rin tutadi.

Dunyo dinlari odatda quyidagi asosiy guruhlariga ajratiladi: Monoteistik dinlar (yakkaxudolik). Bu dinlarda bitta Xudoga e'tiqod qilinadi. Islom dini: Muhammad (s.a.v.) oxirgi payg'ambar sifatida tan olinadi. Asosiy kitob – Qur'oni Karim. Beshta asosiy ustuni bor: shahodat, namoz, ro'za, zakot va haj. Xristianlik dini: Iso Masih Xudoning o'g'li sifatida qabul qilinadi. Asosiy kitob – Injil. Uchtalik ta'limoti (Ot, O'g'il va Muqaddas Ruh) asosida shakllangan. Yahudiylik dini: Muso payg'ambar asos solgan deb hisoblanadi. Asosiy kitob – Tavrot. Yahudiylar o'zlarini tanlangan xalq deb bilishadi.

Polyteistik dinlar (ko'pxudolik). Ko'plab xudolarga sig'iniladigan dinlardir. Hinduizm dini: Eng qadimiy dinlardan biri. Asosiy xudolari – Brahma (yaratuvchi), Vishnu (asrovchi) va Shiva (halok qiluvchi). Reinkarnatsiya va karma tushunchalariga asoslanadi. Shintoizm dini: Yaponiyaning milliy dini. Tabiat ruhlariga va ajdodlarga sig'inish asosida shakllangan. Maxsus ibodatxonalar – tori mavjud.

Falsafiy va ruhiy oqimlar. Bu oqimlar an'anaviy dinlardan farqli ravishda falsafiy va axloqiy yo'nalishga ega. Budizm dini: Siddhartha Gautama (Budda) tomonidan asos solingan. Nirvanaga erishish asosiy maqsad hisoblanadi. To'rt haqiqat va Sakkiz pog'onali yo'l ta'limotining asosini tashkil etadi. Konfutsiychilik dini: Konfutsiy ta'limoti asosida shakllangan. Axloq, davlat boshqaruvi va oilaviy qadriyatlarga katta e'tibor qaratadi.

Dinlarning jamiyatdagi roli. Axloqiy qadriyatlar shakllanishiga ta'siri: Din jamiyatning axloqiy me'yorlarini belgilaydi. Odamlarni halollik, rostgo'ylik va mehr-muruvvatga undaydi. Jamiyatda adolat va qonun ustuvorligini ta'minlashga yordam beradi. Ijtimoiy tartib va birdamlikka ta'siri: Diniy marosimlar va bayramlar odamlarni

birlashtiradi. Odamlar orasida mehr-oqibat va hamjihatlikni mustahkamlaydi. Dinning tinchlik va totuvlikni targ'ib etishdagi roli muhim.

Ilm-fan va madaniyatga ta'siri: O'rta asr musulmon olimlari din bilan ilm-fanni uyg'unlashtirgan (Al-Xorazmiy, Ibn Sino). Diniy ta'lim maskanlari (madrasalar, monastirlar) ilm-fan markazlari bo'lib xizmat qilgan.

Me'morchilik, san'at va adabiyotda diniy an'analarning o'rni katta. Zamonaviy dunyodagi din. Sekulyarizm va dinning bugungi jamiyatdagi o'rni. Ba'zi davlatlar din va davlatni ajratgan (Fransiya, Turkiya). Diniy erkinlik ko'plab mamlakatlarda konstitutsiya bilan kafolatlangan.

Dinning siyosat va iqtisodga ta'siri: Ko'plab davlatlar qonunlarini diniy tamoyillarga asoslangan holda ishlab chiqadi. Islomiy bank tizimlari ribosiz iqtisodiy modelni targ'ib qiladi.

Dinlararo muloqot va bag'rikenglik masalalari: Bugungi dunyoda turli din vakillari o'rtasida muloqot muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bag'rikenglik va diniy erkinlik global tinchlik uchun zarur.

Din inson hayotining barcha jabhalariga ta'sir ko'rsatadigan muhim ijtimoiy institutdir. U insonlarga ruhiy taskin, axloqiy fazilatlar, jamiyat barqarorligi, ilmfan rivoji va adolatli tartiblarni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda din tinchlik, bag'rikenglik va ilm-fan taraqqiyotiga xizmat qilishi lozim. Din inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, uning axloqiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Bugungi dunyoda din tinchlik, bag'rikenglik va ilm-fan taraqqiyotiga xizmat qilishi lozim. Din inson hayotining ajralmas qismi bo'lib, uning ruhiy, axloqiy va ijtimoiy jihatdan shakllanishida muhim rol o'ynaydi. U odamlarning hayotga bo'lgan qarashlarini tartibga soladi, ma'naviy mustahkamlik beradi va axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi. Shuningdek, din jamiyatda birdamlik, adolat va tartibni ta'minlashga xizmat qiladi. Dinning eng asosiy maqsadlaridan biri tinchlik va totuvlikni mustahkamlashdir. Har bir din odamlarga yaxshilik qilish, mehribonlik ko'rsatish va bir-biriga hurmat bilan munosabatda bo'lishni o'rgatadi. Tarixda ham, bugungi kunda ham dinlararo muloqot va bag'rikenglik global barqarorlik uchun muhim omillardan biri hisoblanadi. Zamonaviy jamiyatda har bir insonning diniy

e'tiqodiga hurmat bilan yondashish muhim ahamiyatga ega. Har kim o'z diniy qarashlariga ega bo'lish erkinligiga ega va bu huquqni hurmat qilish ijtimoiy barqarorlikning muhim shartidir. Shu sababli, dinlararo bag'rikenglik, o'zaro hurmat va hamkorlik tamoyillari orqali insoniyat taraqqiyotiga hissa qo'shish lozim. Din insoniyat tarixida chuqur ildiz otgan va hanuzgacha inson hayoti hamda jamiyatning ajralmas qismi bo'lib qolmoqda. U insonlarga ruhiy tasalli berib, axloqiy qadriyatlarni shakllantiradi, jamiyat barqarorligi va ijtimoiy tartibni ta'minlaydi. Bugungi kunda dinlararo totuvlik, bag'rikenglik va o'zaro hurmat tamoyillarini targ'ib qilish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Dinning insoniyat hayotidagi o'rni shundaki, u insonlarning ruhiy poklanishiga, axloqiy kamolotiga va ijtimoiy birdamlikka xizmat qiladi. Din insoniyat tarixida eng muhim ijtimoiy va ruhiy institutlardan biri bo'lib, u insonlarning e'tiqodi, axloqi va madaniyatini shakllantirgan. U insonlarga ma'naviy xotirjamlik, hayotga mazmun baxsh etadi hamda jamiyat barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Bugungi kunda dinlararo hamjihatlik, bag'rikenglik va ilm-fan taraqqiyotiga e'tibor qaratish eng dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. □ **Abu Rayhon Beruniy. "Hindiston"** – Toshkent: Fan nashriyoti, 1963. (Arab tilidan tarjima. Hind xalqlari dini, urf-odatları va ilmlari haqida batafsil ma'lumot.)
2. □ **Ibn Xaldun. "Tarixiy mulohazalar"** – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2004. (Tarjimon: H. Tojiboyev. Din, jamiyat va tarixiy jarayonlar tahlili.)
3. □ **Karen Armstrong. "Dinning qisqacha tarixi"** – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2015. (Tarjimon: G. Karimova. Dinlar tarixi va insoniyat taraqqiyotidagi o'rni haqida.) □ **Seyyed Hossein Nasr. "Islom: Dunyoviy va ruhiy tamoyillar"** – Istanbul, 1996. (Islom falsafasi, ma'naviyat va tarixiy taraqqiyotga oid asar.) □ **Britannica Ensiklopediyasi** – www.britannica.com. (Din, islom, hinduizm va boshqa tarixiy-diniy mavzular bo'yicha maqolalar.) □ **Al-Qur'on va hadislar to'plami** – Hilol-nashr, Toshkent, 2013. (Tarjima: Shayx Muhammad Sodik Muhammad Yusuf. Qur'oni karim va sahih hadislar asosida.)